

آموزش لهجه عراقی

تألیف

یاسین م. الخالصی

ترجمه

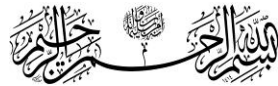
دکتر عدنان طهماسبی

عضو هیأت علمی دانشگاه تهران

دکتر سعدالله همایونی

عضو هیأت علمی دانشگاه تهران

نجمه محیایی

فهرست مطالب

ج	مقدمه مترجمان
۱	درس اول: الفبای عراقی
۱۷	درس دوم: احوال‌پرسی‌ها و تعارفات
۲۹	درس سوم: راه و آدرس
۴۳	درس چهارم: در فرودگاه بغداد
۵۵	درس پنجم: در فرودگاه بغداد
۷۱	درس ششم: کرایه تاکسی
۹۱	درس هفتم: در هتل الرشید
۱۰۹	درس هشتم: معرفی
۱۲۳	درس نهم: زبان عربی
۱۳۷	درس دهم: ساعت
۱۵۵	درس یازدهم: بازدید از موزه عراق
۱۷۱	درس دوازدهم: سفر به بابل
۱۸۷	درس سیزدهم: در بانک
۲۰۵	درس چهاردهم: در اداره پست
۲۲۳	درس پانزدهم: در رستوران
۲۴۳	درس شانزدهم: خانواده و نزدیکان
۲۶۱	درس هفدهم: معاینه پزشکی

ث □ آموزش لهجه عراقی

درس هجدهم: رسانه: رادیو و تلویزیون و روزنامه ۲۸۳

درس نوزدهم: تماس تلفنی ۳۰۳

درس بیستم: داستان‌های فرهنگی و سنتی ۳۱۹

مقدمه مترجمان

از آنجا که عامه مردم و حتی بسیاری از افراد تحصیل کرده در کشورهای عربی از جمله کشور عراق به لهجه و بطور عامیانه سخن می‌گویند علاوه بر توانایی صحبت کردن به زبان عربی فصیح، فراگیری لهجه نیز از اهمیت شایانی برخوردار است، البته با نگاهی به لهجه‌های مختلف عربی در می‌یابیم که بین زبان فصیح و این لهجه‌ها تفاوت شایانی وجود دارد بطوریکه می‌توان گفت یک عرب زبان هم زمان باید دو زبان را فرا بگیرد، وجود دستور زبان و قواعد نیمه مستقل این لهجه‌های گفته ما را تصدیق می‌کند.

از این رو ما نیز به عنوان علاقمندان به فراگیری زبانی عربی و کسانی که قصد ارتباط طبیعی با مردم عرب زبان را داریم به ناچار لازم است که لهجه‌های عربی را حداقل در حد فهم و در صورت توانایی در حد تکلم فرا بگیریم، تا هم بتوانیم با قشر تحصیل کرده، مطبوعات و . . . و هم با عامه مردم کشورهای عربی که بعضاً از صحبت کردن به زبان فصیح طفره می‌روند، به بهتری شکل ممکن ارتباط برقرار کنیم.

در این میان فراگیری لهجه عراقی برای ما ایرانیان از اهمیت زیادی برخوردار است زیرا از یک سو سالانه هزاران و بلکه میلیونها نفر از مردم کشورمان به عتبات عالیات در کشور عراق سفر می‌کند، که این افراد برای ایجاد ارتباط کلامی در موقعیت‌های مختلف لاجرم نیازمند به فراگیری لهجه عراقی هستند، و از سوی دیگر تشابهات فرهنگی بی شماری که بین مردم عراق با مردم کشورمان وجود

ح □ آموزش لهجه عراقی

دارد، و نیز عدم توانایی تکلم برخی از عراقی‌ها- که در دوران سیاه صدام از تحصیل بازمانده‌اند- فراگیری این لهجه را بیش از پیش ضرورت بخشیده است.

فراگیری لهجه عراقی

تاکنون کتاب‌های فراوانی در موضوع لهجه‌های مختلف از جمله لهجه عراقی نوشته شده و هر نویسنده از زاویه دید و دغدغه‌های که مورد نظر وی بوده است موضوع آموزش لهجه را مورد توجه خود قرار داده است اما نکته قابل توجه در کتاب حاضر این است که علاوه بر آموزش واژگان و گرامر مورد نیاز در لهجه عراقی، با طراحی دیالوگ‌های مناسب زبان آموز را برای موقعیت‌های مختلف آماده می‌کند، لذا اغلب موقعیت‌های عمومی زبان به طور مبسوط در این کتاب مورد بررسی قرار گرفته است از دیگر ویژگی‌های کتاب حاضر چهار زبانه بودن^۱ آن است، که می‌تواند برای انگلیسی زبان‌ها و یا افراد عربی که در صدد فراگیری زبان فارسی هستند و همچنین برای افرادی که مایلند زبان فصیح عربی را فرا بگیرند مورد استفاده قرار گیرد.

نکته شایان ذکر آنکه در کتاب حاضر دیالوگ‌های مختلف به ترتیب از زبان آشنا به ناآشنا یعنی ابتدا زبان فارسی، سپس زبان عربی فصیح، لهجه عراقی و زبان انگلیسی به ترتیب مورد آموزش قرار می‌گیرد.

۱. البته چنانچه لهجه را به سبب تفاوت‌های آوایی و ساختار جملات یک زبان جدای از فصیح به شمار آوریم.

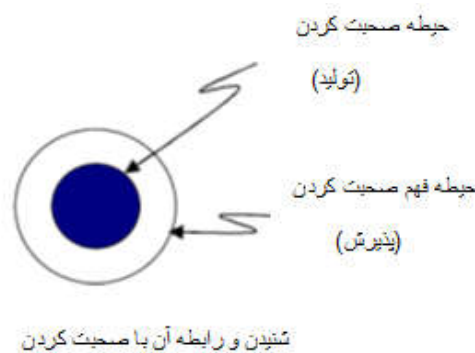
مقدمه مترجمان □ خ

در ادامه به منظور روشن کردن هر چه بیشتر اهداف کتاب حاضر نکاتی چند را درباره فراگیری مهارت‌های زبانی و نیز روش‌های بکارگرفته شده در این کتاب مورد بررسی قرار می‌دهیم.

مهارت‌های زبانی

مهارت‌های چهارگانه زبانی شنیدن، صحبت کردن، خواندن و نوشتن را می‌توان از زوایای مختلف دسته‌بندی نمود. این مهارت‌ها از دیدگاه نحوه برقراری ارتباط به دو «مهارت کتبی» خواندن و نوشتن و «مهارت شفاهی» شنیدن و صحبت کردن و از دید کنش دانشجو به دو «مهارت فعال یا تولیدی» صحبت کردن و نوشتن و «مهارت انفعالی یا درکی» شنیدن و خواندن تقسیم می‌شوند. از منظر تحلیل داده‌های زبانی، این دسته بندی به دو «مهارت پردازشی» شنیدن و خواندن و «مهارت افزایشی» صحبت کردن و نوشتن و از زاویه مسیر حرکت داده‌ها و نحو دریافت و ارسال پیام به دو «مهارت ورودی» شنیدن و خواندن و «مهارت خروجی» صحبت کردن و نوشتن قابل تقسیم می‌باشند. جایجایی در توزیع هر کدام از تک مهارت‌ها و دسته بندی دیگرگونه آنها، تغییرات اسمی در عناوین آنها را به دنبال خواهد داشت. یکی از راه‌های بررسی شیوه‌های آموزش زبان، تحقیق در زاویه دید شیوه‌ها و پژوهش در میزان تاکید آنها بر تک مهارت‌های اصلی است. استخراج ارزیابی و ارزشیابی نگرش و توانمندی شیوه‌های آموزش زبان در ایجاد، گسترش و تعمیم هر کدام از مهارت‌های چهارگانه، بیانگر خاستگاه نظری و پایگاه عملی و کارایی آن شیوه می‌باشد (حقانی، ۱۳۷۸: ۲).

دل هایمز یکی از جامعه شناسان زبان است که اصطلاحی به نام «توانش ارتباطی» را در برابر «توانش زبانی» مطرح کرد (نونان، ۱۳۸۳، ۲۲۶) از منظر وی توانش ارتباطی بسیار فراتر از دانش دستور زبان و واژه، یا توانش زبانی است، توانش ارتباطی دربرگیرنده توانایی گفتن عبارت مناسب در موقعیت اجتماعی خاص، توانایی در ایجاد ارتباط مؤثر و ترمیم مسائل ناشی از نقص ارتباط است. برخی از پژوهشگران در حوزه زبان از جمله فاکس^۱ (۱۹۸۳: ۹۱) بر این باورند زمانی که فرد بواسطه زبان افکار، دیدگاه و احساسات خود را بیان می کند، می تواند واژگانی را که می شناسد، بکار گیرد و بر تعداد آنها و نیز ساخت جمله حاصل از آنها تسلط یابد، اما زمانیکه به یک سخن گوش فرا می دهد نمی تواند در گزینش واژگانی را که می شوند دخالت کند. نورد^{۱۱} (۱۹۸۱: ۶۹) می گوید برای اینکه شنونده یک سخن ساده را درک کند به ناچار باید توانایی وی بر فهم شنیدن بیش از توانایی او بر صحبت کردن باشد، وی در شکل زیر با دو دایره متحدالمركز این مفهوم را توضیح می دهد، دایره خارجی بیانگر مهارت فهم شنیدن و دایره داخلی بیانگر مهارت صحبت کردن است.

مقدمه مترجمان □ ذ

بر این اساس هر میزان که زبان آموزنده بهبود یابد، حوزه (شنیدن و صحبت کردن) نیز بزرگتر می‌شود بطوریکه دایره خارجی متعلق به حوزه شنیدن همواره شکل بزرگتری از دایره داخلی متعلق به حوزه صحبت کردن را فرا می‌گیرد، از این رو متمرکز شدن بر دایره داخلی (صحبت کردن) ممکن است به غفلت از گسترش دایره خارجی (فهم صحبت کردن) منجر شود، بدین معنا که تلاش برای صحبت کردن قبل از شنیدن منجر به مشکلاتی در حوزه صحبت کردن می‌شود همانطور که صحبت کردن زود هنگام به فهم شنیدن و نیز خود صحبت کردن ضرر می‌رساند.

از این رو در کتاب پیش رو از دو روش آموزش زبان یعنی روش شنیداری - گفتاری و روش مفهومی کاربردی استفاده شده است که نقش بسزایی در توانش ارتباطی زبان آموز می‌تواند داشته باشد، در ادامه هر یک از این دو روش را مورد بررسی قرار می‌دهیم:

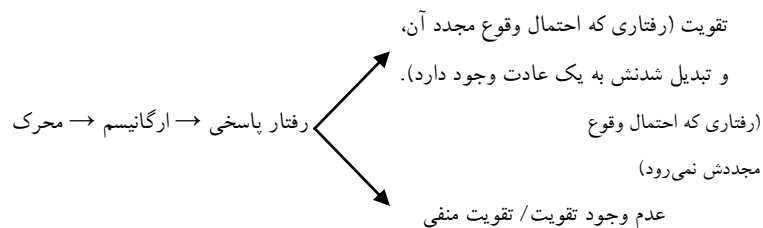
۳. روش شنیداری - گفتاری iii

این روش آموزش عمیقاً ریشه در نظریه‌های روانشناسی و زبانشناسی دارد، در دهه‌های ۱۹۴۰ و ۱۹۵۰ مکتب «ساخت‌گرایی» یا زبان‌شناسی «توصیفی» مدافعانی همچون اسکینر، لئوناردو بلومفیلد، چارلز هاکت، چالرز فریز و دیگران داشته است که این افراد خود را ملزم به استفاده از قوانین علمی زبان‌های بشری که «قابل مشاهده» بودند، می‌دانستند (برون، ص ۱۵). از بین این افراد چارلز فرایز (۱۹۵۴: ۱۲۹) به عنوان مبدع این روش، اصول زبان‌شناسی ساختگرا را برای آن پیشنهاد کرد. فرایز (۱۹۵۴: ۱۱۷) در تکمیل این روش، اصول به کار

ر □ آموزش لهجه عراقی

رفته در روان‌شناسی رفتارگرا^{۱۷} توسط بی. اف. اسکینر^۱ را به خدمت گرفت که براساس آن، ویژگی‌ها و خصلت‌های مشخص - به ویژه در حوزه رفتاری - می‌تواند از طریق تقویت مبتنی بر تکرار انتقال داده شود.

انسان از نظر رفتارگرایان ارگانیسمی است که دارای گنجینه بزرگی از رفتارها است. وقوع این رفتارها بستگی به عامل مهم در یادگیری دارد: یک محرک (که برای استخراج رفتار به‌کار می‌رود)؛ یک پاسخ (که به‌وسیله محرک تحریک می‌شود)؛ و تقویت (که برای نشان دادن اینکه آن پاسخ مطلوب و یا نامطلوب است، به‌کار می‌رود) و تکرار پاسخ در آینده آن را ترغیب (یا سرکوب) می‌نماید (اسکینر، ۱۹۷۵؛ ۷۸).

۱. بی. اف اسکینر روانشناس معاصر آمریکایی فرضیه خود را در باره زبان‌آموزی از راه شرطی شدگی رفتار زبانی در سال ۱۹۵۷ و در کتاب «رفتار زبانی» ارائه کرد. نظرات او در دهه‌های بعد بر بررسی زبان کودک و نیز آموزش و یادگیری زبان دوم تأثیر زیادی گذاشت، اسکینر بر اساس مهمترین اصل روش‌شناسی خود، مبنی بر اینکه آنچه بر پایه رفتار توضیح داده می‌شود باید قابل مشاهده باشد، معتقد بود که در بررسی و کاربرد زبان فرض هر گونه ساخت و ویژگی ذهنی به عنوان یک واقعیت مؤثر در فرآیند یادگیری زبان بی‌پایه است (اچسون، ۱۹۸۲، ۶۸).

مقدمه مترجمان □ ز

تقویت عامل حیاتی در فرآیند یادگیری است چون باعث افزایش احتمال تکرار مجدد رفتار می‌گردد که در نهایت به یک عادت تبدیل می‌شود. اِعمال کردن این نظریه به یادگیری زبان بدان معناست که ارگانیسم را یادگیرنده زبان خارجی، رفتار را رفتار کلامی، محرک را آنچه به زبان آموز خارجی آموخته یا اراده می‌شود، پاسخ را عکس‌العمل زبان آموز به این محرک و تقویت را تأیید و تشویق بیرونی ارائه شده توسط معلم یا همکلاسی‌های زبان آموز یا خود رضامندی درونی به واسطه کاربرد زبان خارجی، بدانیم. تسلط بر زبان به منزله یادگیری یک مجموعه از رشته‌های محرک- پاسخ زبانی مناسب، تحریک می‌شود.

در این روش در واقع همه جنبه‌های زبان و نیز الگوهای نحوی مورد آموزش قرار می‌گیرد. همانطور که همه مجموعه واژگان را می‌آموزیم، این موارد در پنج مرحله آموزش صورت می‌گیرد که عبارتند از:

۱. شناخت ۲. تقلید ۳. تکرار ۴. تنوع ۵. انتخاب

روش آموزش مفهومی- کاربردی: ^v

مدل فوق در واقع جزئی از رویکرد ارتباط‌گرایی نیز محسوب می‌شود، نقطه مشترک بین همه گونه‌های "آموزش ارتباطی زبان" نظریه مربوط به تدریس زبان است که از یک الگوی ارتباطی زبان و کاربرد زبان شروع می‌شود و سعی دارد این الگوی ارتباطی را به یک طرح برای نظام آموزشی، برای مطالب درسی، برای نقش و رفتار معلم و زبان‌آموز، و برای عالیت‌ها و تکنیک‌های کلاس درس، تبدیل کند. از این رو مدل فوق بیش از آنکه یک روش یا رویکرد در آموزش زبان باشد، یک مکانیزم برای تنظیم آموزش زبان است. در این روش توجه

س □ آموزش لهجه عراقی

فراوانی به موضوع گرامر نمی‌شود و تمام اهتمام فرد و آموزگار متوجه مفاهیم و کنش‌ها می‌باشد. در این مدل منظور از «مفهوم»^{vi}، بافت خاص و مشخصی است که فرد در قالب آن به ارتباط با دیگر افراد می‌پردازد. منظور از «کنش»^{vii} همان هدفی است که گوینده در یک بافت مشخص دنبال می‌نماید.

فینوکیارو و برومفیت^{viii} (۱۹۸۳) برخی از ویژگی‌های روش فوق را چنین

بیان می‌کنند:

۱. معنا در اولویت قرار دارد. ۲. اگر از دیالگ استفاده شود، این دیالگ‌ها به نقش‌های ارتباطی می‌پردازند و معمولاً حفظ نمی‌شوند. ۳. بافت‌سازی^{ix} یک اصل اساسی است. ۴. یادگیری زبان همان یادگیری برقرار کردن ارتباط است. ۵. تمرین می‌تواند وجود داشته باشد ولی اصل نیست. ۶. کاربرد سنجیده و عاقلانه از زبان مادری زبان آموز در جایی که لازم است، اشکال ندارد. ۷. از زبان آموز انتظار می‌رود که با بقیه مردم، چه به صورت رودر رو یا تمرین دو نفره و گروهی، و یا حتی نوشتار ارتباط برقرار کنند و... (ریچاردز و راجز، ۲۰۱۰: ۲۲۳).

بنابراین در هر سیلابسی که برای آموزش طراحی می‌شود، باید مفاهیم و عبارات‌های کاربردی آن مشخص گردد و پس از آن، نکات گرامری و واژگان لازم طراحی و تدبیر شود. در گفتگوی مذکور، زبان آموز در کنار آموختن شیوه‌های طرح خواسته، ابراز رضایت یا عدم رضایت از ساینز یا قیمت یک چیز و... را می‌آموزد.

در کتاب حاضر ضمن استفاده از دو روش فوق بسیاری از اصطلاحات و عبارات‌های فرهنگی رایج در کشور عراق مورد بررسی قرار گرفته است که

مقدمه مترجمان □ ش

می‌تواند به ارتباطی طبیعی بین فراگیران این کتاب و گویشوران لهجه عراقی کمک شایانی کند.

لازم به ذکر است که کتاب حاضر منبعی مناسب برای واحدهای دانشگاهی از قبیل لهجه پژوهی، آشنایی با لهجه های عربی، و آموزش لهجه عراقی در مقطع کارشناسی ارشد و دکترای رشته زبان و ادبیات عرب به شمار می‌آید. در پایان از جناب آقای دکتر علی افضلی و جناب آقای محمد الطیف که ترجمه ی حاضر را به دقت مورد مطالعه قرار دادند و پیشنهادات ارزشمند خود را یادآور شدند بی نهایت سپاس‌گذاریم. از سرکار خانم مریم طهماسبی که طراحی جلد کتاب را برعهده گرفتند و پیشنهادهای متعددی را در این زمینه ارائه کردند، تشکر می‌کنیم.

همچنین از همه همکاران انتشارات دانشگاه تهران که در مراحل آماده‌سازی و چاپ این اثر کوشیده‌اند قدردانی و تشکر می‌شود.

بدون شک این کتاب خالی از اشتباهات احتمالی نیست. لذا از استادان و صاحب نظران ارجمند تقاضا می‌شود که نظرات، انتقادات و پیشنهادهای اصلاحی خود را جهت اصلاح ترجمه کتاب در چاپ‌های بعدی منعکس کنند.

عدنان طهماسبی، سعدالله همایونی، نجمه محیایی